

20 april 1959

U 4244/59 - C 45 - P1/PS9.

49207/47
GEHEIM

Land: West-Duitsland.

Onderwerp: ADENAUERS candidatuur voor het presidentschap (III).

Referenties:

Datum van
waarneming: Tweede week april 1959.

Bron: Betrouwbaar.

Informant: Een medewerker van Dr. Gerstenmaier, president van
de Bondsdag.

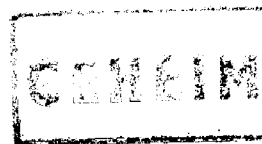
Opmerkingen:

Verzonden aan: de Minister van Buitenlandse Zaken.

Aan Zijne Exoellentie Prof. Dr L.J.M. BEEL
Minister-President

Plein 1813 no. 4

's-GRAVENHAGE.

West-Duitsland

ADENAUERS CANDIDATUUR VOOR HET PRESIDENTSCHAP (III)

1. GERS TENMAIER beschouwt zichzelf op het ogenblik niet als kandidaat voor het kanselierschap. Naar zijn mening is ERHARD, meer dan ETZEL, de aangewezen man - voornamelijk omdat de CDU met hem de verkiezingen in 1961 opnieuw zal kunnen winnen. Als politicus ziet GERS TENMAIER echter in ERHARD geen grote figuur: hij is een bekwaam man op een beperkt gebied, maar hem ontbreekt de diepere geestelijke ondergrond die een echt politicus moet hebben. ERHARD is daarom een voorlopige oplossing. - SCHRÖDER heeft ongetwijfeld ambities, maar weinig kansen. Toen duidelijk werd, dat hij naar het ministerie van Buitenlandse Zaken lonkte, moet ADENAUER van hem hebben gezegd: "Schröder - Minister des Kusseren? Des schönen Kusseren!" Ook GERS TENMAIER is van mening, dat SCHRÖDER ongeschikt is voor het kanselierschap of een zo belangrijke post als Buitenlandse Zaken. Hij is wel een intelligent en scherp man, maar heeft een te beperkte blik, is ook geestelijk te beperkt om tot groter verantwoordelijkheid te worden geroepen. GERS TENMAIER meent verder, dat Von BRENTANO op het ogenblik aan Buitenlandse Zaken gehandhaafd dient te worden, vooral om tegenover het buitenland de continuïteit te onderstrepen. Hij acht het weinig waarschijnlijk, dat Von BRENTANO het langer dan tot 1961 zal kunnen uithouden. Deze man is immers door zijn ambt zo "aufgerieben" dat hij weinig meer is dan een lege huls. Dat is de prijs die hij heeft betaald voor het feit dat hij het waagde om onder ADENAUER de portefeuille van Buitenlandse Zaken te aanvaarden. GERS TENMAIER zal dus ijveren voor een kanselierschap ERHARD en voor het aanblijven van

Von BRENTANO. De tijd tot 1961 wil GERSTENMAIER gebruiken om zijn eigen positie in en buiten de CDU zodanig te verstevigen, dat hij bij de daarna komende formatie in ieder geval een kans op Buitenlandse Zaken heeft.

2. GERSTENMAIER heeft op 9 april een gesprek met de Russische auteur Alexander KORNEITSCHUK gehad, die aan de conferentie met Westeuropese neutralisten in Brussel op 4 en 5 april had deelgenomen. Tijdens dit gesprek heeft GERSTENMAIER een algemene uiteenzetting van zijn denkbeelden over de buitenlandse politiek gegeven. Hij stelde daarbij vast, dat de Sowjets, wanneer zij werkelijk een bijdrage tot ontspanning willen leveren, er goed aan zouden doen "er voor te zorgen, dat in Oost-Duitsland even verstandige mensen aan het roer komen als op het ogenblik de Sowjet-Unie regeren". Tot verrassing van GERSTENMAIER was ditmaal niet, zoals nog in zijn gesprek met MIKOJAN, het antwoord, dat dit een zaak van de Duitsers zelf was - maar KORNEITSCHUK zeide GERSTENMAIERS uiteenzettingen zo belangwekkend te vinden, dat hij het noodzakelijk achtte daarover direct aan CHROESJTSJOW zelf te rapporteren. Het viel daarbij op, dat de Russische ambassadeur SMIRNOW, die bij het gesprek aanwezig was, niet intervenieerde om de officiële these van "Dit is een aangelegenheid van de soevereine DDR" op te dissen.

3. GERSTENMAIER heeft zeer positief de indruk gekregen, dat ADENAUER van plan is een zo groot mogelijke invloed op de buitenlandse politiek te blijven uitoefenen. Hoewel er in dit opzicht meer uit het ambt te halen valt dan HEUSS heeft gedaan, meent GERSTENMAIER toch, dat de mogelijkheden op de duur betrekkelijk beperkt zullen zijn, zodat er, eveneens op de duur, ongetwijfeld mogelijkheden zullen komen voor een wat beweeglijker politiek. Dat zal met name om de

volgende redenen het geval zijn. De hele structuur van de Westduitse grondwet is gericht op de kanselier, niet op de president. Wanneer ERHARD kanselier wordt, is, bij diens gebrek aan buitenlands-politieke ervaring, aan te nemen, dat hij meer dan bij ADENAUER het geval geweest is, vatbaar zal zijn voor suggesties en eventueel voor druk. Die suggesties en die druk zullen ten dele van de president komen, maar hun betekenis zal op de duur beperkt zijn - ten dele ook zullen zij komen uit partij en fractie. Juist waar aan te nemen valt, dat ERHARD geen partijvoorzitter zal zijn, is het geoorloofd om te verwachten, dat hij wel gedwongen zal zijn met de wensen van partij en fractie tot op zekere hoogte rekening te houden. Weliswaar zal er geen sprake van een abrupte wijziging zijn, maar het is zeer waarschijnlijk, dat in een proces dat jaren duren kan ten minste nuances in de buitenlands-politieke houding van de CDU en de Bondsregering zullen komen. GERSTENMAIER zal niet nalaten daarop een zo groot mogelijke invloed uit te oefenen. GERSTENMAIERS opvattingen over de noodzaak van de "Schützengrabenkrieg" over te gaan naar de "Bewegungskrieg" zijn vooral ingegeven door tactische overwegingen. Hij gelooft niet, dat met die grotere bewegelijkheid op korte termijn successen in de zin van een Duitse hereniging zijn te bereiken. Hij vindt echter tweesërlei:

1. ADENAUERS en DULLES' politiek van een mogelijke "roll back" is mislukt. Nu men dus niet meer in medelijheid verwachten kan, dat de Sowjets uit Oost-Europa en Oost-Duitsland kunnen worden teruggedrongen, zal men met andere methoden moeten trachten hen in een moeilijk houdbare positie te manoevreren. Dat veronderstelt meer politieke fantasie dan ADENAUERS adagium "Nein".

2. Zelfs wanneer het Westen er niet in zou slagen het onder 1) genoemde doel door middel van grotere beweeglijkheid te bereiken, dan nog zou een beweeglijker politiek zin hebben - namelijk omdat de Sowjets daardoor, tactisch gezien, in een defensieve positie zouden worden gebracht. Dat zou bovendien het voordeel hebben, dat het voor de Westelijke regeringen gemakkelijker zou worden de openbare mening in hun landen er van te overtuigen, dat niet onwil of onhandigheid van het Westen, maar onhandelbaarheid van de Sowjet-Unie de oorzaak van de spanningen in de wereld is. Onder die omstandigheden zou het de Westelijke regeringen gemakkelijker vallen dan op het ogenblik om offers van hun volken te verlangen. GERS TENMAIER meent, dat het Westen zelfs zo ver moet gaan, dat het, in goed vertrouwen dat de Sowjet-Unie toch "neen" zal moeten antwoorden, zekere concessies zal moeten aanbieden. (Over de situatie die ontstaat wanneer de Sowjet-Unie niettemin daarop zou ingaan, laat GERS TENMAIER zich niet uit).

Deze argumenten wegen naar GERS TENMAIERS overtuiging des te zwaarder omdat, sinds de "roll-back"-politiek irreëel geworden is, het Westen alleen nog maar uitbreiding van de sfeer van de vrijheid kan verwachten van interne ontwikkelingen in het Sowjetblok en in het communistische systeem, vooral in de Sowjet-Unie zelf. Dat stelt het Westen voor een geheel nieuwe taak, namelijk het vinden van wegen en mogelijkheden om de ontwikkeling in dergelijke zin te beïnvloeden. De tot nu toe gevolgde weg, die van ADENAUER, is, voor wat de methoden betreft, niet meer realistisch en moet dus in ieder geval sterk worden genuanceerd. ADENAUERS vertrek als kanselier zou daartoe mogelijkheden kunnen bieden.